

Friesland, bakermat van onze weidevogelbescherming

H. Kamp

In de eerste dagen van oktober 1978 heeft de BFVW – de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten – bij het Ministerie van CRM met klem gepleit voor een spoedige afkondiging van het handelsverbod in kievitseieren. Reeds enkele jaren geleden werd door de Friese Bond het besluit genomen, dat deze handel zo spoedig mogelijk diende te worden verboden. Nog in 1975 waren de zes leden van de Werkgroep Weidevogels – waaronder drie Friese vertegenwoordigers – unaniem in hun advies aan CRM over een handelsverbod, terwijl dit Friese standpunt nog weer eens werd bevestigd in het jaarverslag van de BFVW in 1976. Natuurlijk hebben ook andere organisaties herhaaldelijk voor een handelsverbod gepleit en met name 'Het Vogeljaar' heeft regelmatig op afkondiging aangedrongen.

Door de jaren heen bleken alle pogingen, deze wetswijziging bij CRM er door te krijgen, tevergeefs. De handel in kievitseieren is immers geregeld in de verouderde Vogelwet 1936 en ofschoon de modernisering van deze regelingen reeds in 1967 werd bepleit, zien alle vogelbeschermers nog steeds reikhalzend uit naar het nieuwe concept van een aan onze tijd aangepaste Vogelwet. Door een gebrek aan ambtelijke souplesse bleef de handel derhalve overeind en een handelsverbod in de ijskast, in afwachting van een complete renovatie van onze oude Vogelwet.

Lange parlementaire weg

Het nieuwe Friese initiatief van begin oktober gaf echter een verrassende reactie van CRM, waar kort daarop werd verklaard, dat een afzonderlijk ontwerp van wet op stapel stond, waarbij de handel zou worden verboden met ingang van maart 1979. Dit wetsontwerp moest nog de vrij lange, gebruikelijke parlementaire weg afleggen, drie ministeries waren er bij betrokken en de genoemde streefdatum is helaas niet gehaald. De koersverandering bij CRM is ongetwijfeld ook afgedwongen door de onderhandelingen in de Benelux-Commissie te Brussel, waarbij België kans zal zien, de jacht op de Kievit te verbieden, zodra het handelsverbod in Nederland van kracht wordt. Belgische natuurvrienden en ook Friese eizokers zouden dus hier – ieder op hun eigen wijze – een steentje bijdragen tot een verdere bescherming van de Kievit en daarmee alvast een pluspunt gescoord hebben in het Weidevogelbeschermingsjaar 1979.

Bewering

Het omzetten van kievitseieren in klinkende munt zal dus in 1980 tot het verleden gaan behoren. Er zijn seizoenen geweest, waarin honderdduizenden gespikkelde eieren werden verhandeld, maar de aanvoer uit Friesland had

de laatste tijd niet veel meer te betekenen. Het oude beroep van jager-visser-eizoeker is uitgestorven, géén gezin is meer afhankelijk van de opbrengst van het eizoeken en maar weinigen weten de weg naar de poelier te vinden, als het gaat om een dagloon van een tiental eieren van twee kwartjes per stuk. De gebruikelijke bewering, dat 'Friese boerenzoons maar al te graag de weiden afstropen om een flinke zakcent bij te verdienen' slaat dan ook meer op vervolgen jaren en kan nu rustig naar het rijk der fabelen worden verwezen. Het is dan ook te verwachten, dat een handelsverbod nauwelijks invloed zal hebben op het aantal eizokers, wellicht wel op het aantal manuren, dat sommigen aan hun traditionele sport zullen besteden. Het vergaren van kievitenlegsels zal uitsluitend dienen voor eigen consumptie, maar dit neemt niet weg, dat vele vogelaars het hier nog steeds moeilijk mee hebben en dus direct in het geweer komen, zodra het eierzaken ter discussie staat.

Waarom is dit eierzaken voor Friesland nu zo belangrijk, wat beweegt die mensen daar eigenlijk, welke betekenis heeft de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten, niet alleen voor de Friese weidevogels, maar zeer zeker ook voor ons weidevogelprobleem in het algemeen? Het Weidevogelbeschermingsjaar 1979 lijkt een passende aanleiding, de speciale Friese situatie nog eens wat nader onder de loep te nemen, een aantal zaken te verduidelijken, opdat ten minste recht wordt gedaan aan dertig jaar weidevogelbeschermingswerk in die provincie.

Roofbouw

De BFVW werd opgericht in 1947 door de Friese eizokers zelf, die hiermede o.a. een halt wilden toeroepen aan de niet aflatende eierenroof gedurende de oorlogsjaren. Eieren waren een welkome aanvulling op het schaarse voedselpakket, Vogelwet en sluitingsdatum van de

De nazorg gevende weidevogel-bescherming is bij ons welhaast onbekend, zodat het moderne boerenwerk overal vrij spel heeft en een zware tol van de broedsels wordt geheven . . . Foto: Piet Munsterman.

zoektijd werden niet meer gerespecteerd en er werd gestroopt tot in juni, zolang de Kievit maar productief bleef. De kievitenpopulatie kreeg geduchte klappen en de broedvogelbezetting daalde tot een triest minimum. Bij de sanering van deze roofbouw speelde de waakzaamheid van vele bonafide eierzoekers, alsmede polsstokken en hardhandig optreden een grote rol. Ten slotte slaagde de 'gewone man' in de opzet, de wetten van het veld weer te herstellen, opnieuw discipline ingang te doen vinden, de bevolking handhaafde zelf de regels en de wet. Vanaf dat moment bewoog het aantal broedparen zich weer in stijgende lijn, de betrokkenheid van vele plattelanders bij de weidevogels kwam duidelijk tot uitdrukking in een steeds stijgend ledental van de Friese Bond: opgericht door 1176 leden, telde de BFWV in 1969 ruim 12.000 aanhangers en momenteel kan zij rekenen op rond 20.000 leden. Aangezien in Friesland rond 500.000 mensen wonen, komen wij op een wel indrukwekkend aantal van 1 lid op elke 25 inwoners, dus een ledendichtheid, die in geen enkele andere provincie is bereikt. Ofschoon weidevogels in het centrum van de belangstelling staan, profiteren natuurlijk vele andere vogelsoorten eveneens van de activiteiten van de werkende leden, die zijn georganiseerd in 109 vogelwachten met ruim 1200 gediplomeerde veldwerkers. Aangezien deze specialisten bovendien nog worden bijgestaan door familieleden, AOW-mannen etc., kan veilig worden aangenomen, dat rond 1500 man zich jaarlijks bekommeren om het wel en wee van de Kievit en andere weidevogels. Hierbij is ingecalcu-

leerd, dat ook buiten de organisatie nog veel verdienstelijk werk wordt verricht door ongeorganiseerden, naamlozen, die geen rapporten schrijven, maar wel in hun dagelijks werk de weidevogels tijdens de broedtijd de hand boven het hoofd houden.

Controle

Het areaal landbouwgebied, dat sinds de oprichting van de Friese bond door de vogelwachtters wordt gecontroleerd, is gestadig groter geworden. Zo werd in 1969 inventarisatie- en beschermingswerk verricht op 17.831 ha en in 1976 op 26.767 ha, een flinke sprong vooruit dus met een toename van zowat 50%. Momenteel wordt rond 30.000 ha gecontroleerd. Dit areaal en het ledenaantal leiden vanzelf tot de conclusie, dat wij hier te maken hebben met veruit de belangrijkste organisatie voor weidevogelbescherming in Europa, die steunt op een brede basis van boeren, arbeiders en andere 'gewone' plattelanders.

Nazorg

De nazorg (weidevogelbescherming) wordt door vele Friezen beschouwd als beslissend voor de vogelstand en gaat van start direct na de sluitingsdatum van de raaptijd, op 13 april. Vogelwachtters en boeren plegen onderling overleg over op handen zijnde landbouwwerkzaamheden, vee inscharen etc. en de te nemen maatregelen om nesten te beschermen tegen machines en vertrappen door het vee. Een klein team van vogelwachtters krijgt een bepaald gebied toegewezen en met opoffering van veel vrije tijd worden nesten met stokken

gemerkt, nestbeschermers geplaatst tegen het vee, nesten desnoods in etappes verplaatst, om zoveel mogelijk broedsels te vrijwaren voor het 'landbouwgeweld'. Deze agrarische werkzaamheden beginnen reeds in maart met mesten en weideslepen, duren regelmatig voort tot in juni en vormen dus een constante bedreiging voor ieder weidevogelsgeslacht, zowel op weidegronden als op landbouwakkers. Het eierzoecken geeft aan jong en oud de noodzakelijke ervaring in het veld, het vogelgedrag te bestuderen, nesten te localiseren en deze kennis te gebruiken bij het begeleiden van de broedsels. De medewerking van de boeren is echter onmisbaar – ondanks de tijdnood, waarin deze vaak verkeren – en zij dienen tijdig in overleg te treden met de vogelwachters, opdat bijtijds passende beschermingsmaatregelen kunnen worden genomen. De Friese praktijkervaringen zijn gebundeld in een brochure 'Hoed en Noed yn 't Fjild', die eveneens door Vogelbescherming te Zeist op aanvraag beschikbaar wordt gesteld. Overigens een bewijs van de specialisatie, die de Friezen zich eigen hebben gemaakt, want andere literatuur op dit gebied is nauwelijks voorhanden.

Critici

Het effect van de nazorg – dus het broedsucces – is in sommige gebieden zonneklaar, in andere moeilijker aan te tonen en deze bescherming is ook niet vrij van tegenvallers. Volgens sommige critici worden de resultaten van de nazorg overdreven voorgesteld, maar het is een feit, dat zij door steeds meer mensen op een steeds groeiend landbouwareaal wordt toegepast. Bij het doorbladeren van de jaarverslagen van de Friese vogelwachten maakt zich van de Hollandse weidevogelminnaar onwillekeurig een gevoel van bewondering, van afgunst, van jaloezie meester. De inzet van velen komt hierin tot uitdrukking als wij lezen over een Friese boer bij Franeker, die zijn vee enkele dagen langer op stal hield, omdat de eieren van weidevogels op uitkomen stonden. Elders lezen wij over het meter voor meter verplaatsen van Kievitsnesten uit de gevarenzone van grazend vee dan wel over het in etappes plaatsen van nestbeschermers, om vertrappen te voorkomen. De Vogelwacht Grouw plaatste in 1977 niet minder dan 128 nestbeschermers en merkte 1714 nesten met stokken, waarvoor rond 100 vogelwachters in april en mei actief waren. Wapenfeiten, die respect afdwingen, een indrukwekkende demonstratie van betrokkenheid van Friese plattelanders bij het wel en wee van hun vogels.

Welke vogelbeschermmer zou het niet toejui-

chen, indien deze Friese praktijkervaringen – samenwerking tussen landgebruikers en vogelaars – op ruime schaal in ons land werden verspreid, in het belang van onze weidevogels? Waarom niet een duidelijke brochure samengesteld – met kostenbijdrage van de overheid – opdat elders deze beschermingsmethoden ook kunnen worden bestudeerd en toegepast? Er zijn echt wel gemeenschapsgelden voor minder nuttige doeleinden besteed. Een dergelijke handleiding zou een leidraad kunnen zijn bij initiatieven van vogelwerkgroepen, om boeren te benaderen, teneinde in gezamenlijk overleg te proberen te redden, wat er te redden valt. Wij hebben immers te maken met een groot agrarisch areaal vol onverschilligheid ten aanzien van de weidevogels? Het provinciaal bestuur van Drenthe heeft inmiddels de tekenen des tijds reeds verstaan en maakte van de Friese praktijkervaringen een ruim gebruik in haar brochure 'Bescherming van weidevogels in de broedtijd'. Deze handleiding verscheen in februari 1979 in een oplage van 11.000 exemplaren en het is te hopen dat dit initiatief in de provincie weerklank vindt.

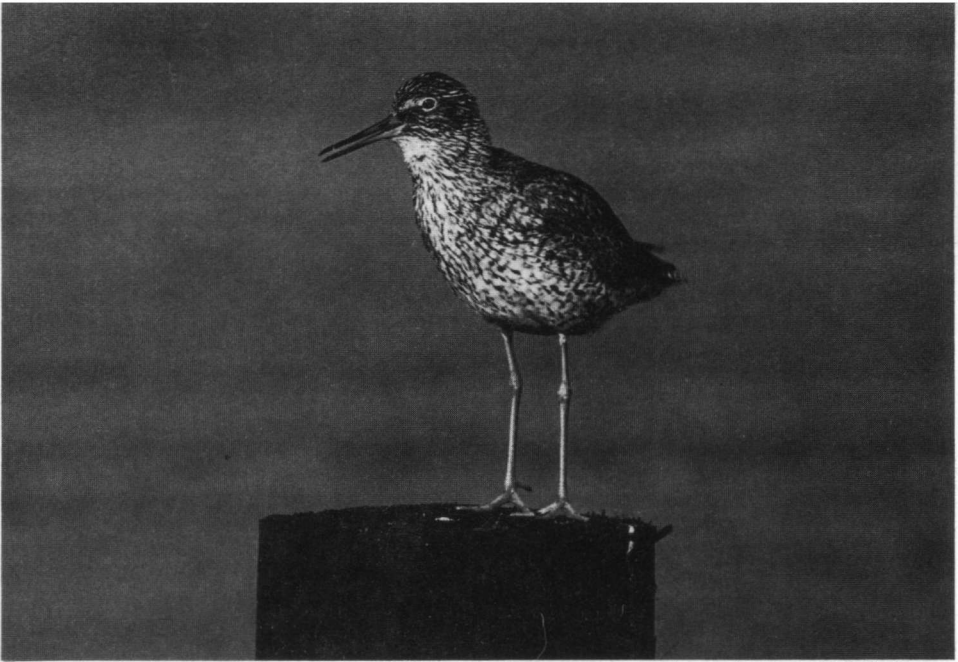
Traditie

Het eierzoecken is een Friese traditie van enkele honderden jaren en is directe aanleiding geweest tot het groeien van de weidevogelbescherming in die provincie. Natuurlijk be-

Kemphaan.

Foto: Frits van Daalen.

De beweeglijke Tureluur kan geen afstand doen van voorkeur voor vochtig grasland met 'pôltsjes'.

Foto: Jos Jaspers.

trachten wij nuchterheid en objectiviteit bij het beoordelen van deze natuursport en moeten dus vaststellen, dat ook hier excessen plaatsvinden. Autobustrips naar andere provincies brengen Friese eierzoekers naar goede Kievitslanden elders, – terwijl zij daar géén bescherming uitoefenen –, er wordt steeds meer van auto en verrekijker gebruik gemaakt – een onsportief gebaar tegenover de Kievit – soms trekken groepen recreanten het veld in, die de vogels verstoren. Dit 'onweidelijk' zoeken wordt uitdrukkelijk door het Friese bestuur veroordeeld, maar er blijven natuurlijk eizoezers, die het spel grof spelen om het gewin van de knickers. Het lijkt waarschijnlijk, dat het tot wet worden van het handelsverbod een wat rustiger beeld in de Friese landerijen zal opleveren.

Wetenschap

Er zijn duizenden eierzoekers in Friesland, maar slechts een gedeelte van dit legioen zet zich in voor de nazorg, zodat de wetenschap (drs. A. J. Beintema) terecht heeft geconstateerd, dat de actieradius van de zoekers veel groter is dan die van de nazorgplegers. Deze laatsten immers kunnen slechts een beperkt gebied controleren, inventariseren en daadwerkelijk beschermen. Dit eierzoeken wordt door critici nogal eens omschreven als een 'exploitatie van de Kievit', een 'ongewenste ingreep in de ecologie' of het 'plegen van rooibouw op de Kievit'. Hierbij wordt dan wel uit het oog verloren, dat er in Friesland feitelijk op drie manieren door de mens tijdens de broedtijd wordt ingegrepen, namelijk het eierzoeken tot 12 april, gevolgd door een weken-

lang durende nazorg om zoveel mogelijk verliezen van broedsels te voorkomen als gevolg van de meest drastische ingreep in het broedseizoen van weidevogels: grazend vee, de gemechaniseerde grascultuur, efficiënte bewerking van weiland en bouwland. Dit drietal ingrepen door de mens kan beslist niet gescheiden worden beoordeeld, maar is nauw met elkaar verbonden en onderling vervlochten. Indien het eierzoeken dus wordt voorgesteld als een 'ongeoorloofde ingreep in het broedseizoen', dan kan men evenmin voorbijgaan aan de wekenlange periode, waarin moderne veeteelt en landbouw hun enorme tol van onze weidevogels eisen.

De Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels heeft in 1975 reeds gepleit voor het geven van een 'objectieve visie op de wijze, waarop in Friesland weidevogels, eierzoekers, vogelbescherming en agrarische activiteiten zijn gecombineerd'. Zij stelde tevens vast, dat ervaringen in Friesland zeker bruikbaar kunnen worden gemaakt om soortgelijke problemen elders in ons land dichter bij een oplossing te brengen. Haar stelling, dat 'vogels, die met name in cultuurland leven, naast een geschikt biotoop in sterkere mate een positieve instelling van de mens nodig hebben' vindt binnen onze grenzen een duidelijk praktijkvoorbeeld, namelijk de sterke betrokkenheid en de positieve instelling van grote delen van de Friese bevolking bij hun weidevogels.

Objectieve visie

Helaas heb ik nog nimmer een eerlijke en objectieve visie op de wel zeer speciale Friese situatie onder ogen gehad, integendeel, de

verstoringen gedurende het eizoeken tot 12 april in Friesland worden breed uitgemeeten, maar de techniek en de resultaten van de nazorg, die juist in die provincie de desastreuze gevolgen van de moderne landbouw althans gedeeltelijk tegengaan, worden weggevoerd en gekleineerd. Weliswaar wordt de Friese Bond nu en dan lof toegezwaard voor haar uitnemend weidevogelbeschermingswerk, maar weinigen hebben tot dusver de daad bij het woord gevoegd en contacten gelegd met onze Friese collega's. De tijden veranderen, de weidevogelstand loopt terug, pessimisme omtrent de toekomst van onze zo vertrouwde weidevogels valt overal te beluisteren, in Friesland en elders. Er is behoefte aan meer gespecialiseerde kennis van beschermingsmethoden, die men zonder twijfel in Friesland zal vinden. Betrokkenheid bij de vogels is daar omgezet in praktische beschermingstechnieken en het is maar een kleine stap, buiten eigen kleinheid en bekrompenheid te treden en ons licht op te steken bij die 'boerenmensen', die nogal eens als 'tweederangs vogelbeschermers' zijn geklasseerd. Men keert zonder twijfel huiswaarts met een veel grotere kennis van het weidevogelprobleem dan die men tot dusver meende te bezitten. En daar zou men in de eigen regio alleen maar profijt van kunnen hebben.

Vergelijkende cijfers

De Friese stelling: 'Nazorg is bepalend voor de weidevogelstand' vraagt natuurlijk een degelijk bewijs. De BFVW beschikt wel over reeksen vergelijkende cijfers op dit gebied, maar een

vergelijking in z'n algemeenheid tussen Friesland en ongeveer gelijkwaardige weidegebieden in het westen van ons land kan wat duidelijkheid verschaffen. In Friesland wordt tot 12 april intensief naar Kievitseieren gezocht, daarna gaat de weidevogelbescherming (nazorg) op een groot areaal van start, vele weken lang gedurende april, mei en soms nog in juni. Gespecialiseerde tegenactie contra het landbouwgeweld, de eskadrons machines en de veedichtheid. In onze gebieden zijn de ezoekers véél minder talrijk – het is hier geen traditie – en er wordt slechts tot 5 april gezocht. De nazorg gevende weidevogelbescherming is bij ons welhaast onbekend, zodat het moderne boerenwerk overal vrij spel heeft en er een zware tol van de broedsels wordt geheven. Aangezien in het westen en elders in ons land dus een week korter wordt gezocht en de maaitijd hier gemiddeld een week later valt dan in Friesland, kan de Kievit bij ons bovendien nog rekenen op ongeveer twee weken 'ongestoorde broedtijd'.

Betrokkenheid

Zou de weidevogelstand in onze provincies er dus rooskleuriger voor staan dan in Friesland? Ik waag dit sterk te betwijfelen en geloof eerder het tegendeel, zonder over exacte cijfers te beschikken, gezien de zeer pessimistische geluiden, die overal te beluisteren zijn. De lezer zal mij nu waarschijnlijk verwijten, dat ik op wat emotionele en onwetenschappelijke wijze een pleidooi houd voor meer contact met en volmondige erkenning van het werk van onze Friese collega's. Accoord, maar

Het omzetten van Kievitseieren in klinkende munt zal dus in 1980 tot het verleden gaan behoren . . .

Foto: H. L. M. Tromp.

het gaat hier ten slotte om onze WEIDEVOGELS en de Friese nazorg bestaat al minstens 25 jaar en is springlevend! Wil iemand met wetenschappelijke methoden dan soms het bewijs leveren, dat die 'Friese eizokers' geen uitzonderlijk goed veldwerk doen? Dan wel langs wetenschappelijke weg aantonen, dat het welhaast ontbreken van een eizokerstrategie met de daaraan gekoppelde nazorg in onze Hollandse weidegebieden voor de weidevogels grotere levenskansen schept? Voor mij is de grote betrokkenheid van de Friezen bij hun vogels voldoende garantie, dat men daar zal proberen te redden, wat er te redden valt. Wellicht, dat ook wij tot de overtuiging kunnen komen, dat nazorg sterk medebepalend is voor een redelijke weidevogelstand. Maar dan moeten wij de specifieke Friese situatie met andere ogen gaan bezien en de fijne kneepjes van het weidevogelbeschermingswerk ten minste bestuderen. En een eerlijk oordeel vellen.

Visioen

En zo stonden wij dan in de eerste dagen van april, ondanks het stralende voorjaarsweer, toch wat mistroostig te kijken naar de bruidsvluchten van vier paren Kieviten, die domicilie hadden gekozen op een groot maisstoppelveld in de uiterwaarden bij Deventer. In de omliggende weilanden werd door de boeren

• H. Kamp, Burg. Hogguerstraat 271, 1064 CP Amsterdam-Slotermeer.

Noord-Friesland Buitendijks wordt niet inpolderd

De regering heeft zich op 10 juli definitief uitgesproken over de aanvraag van het Provinciaal Bestuur van Friesland om 4000 ha buitendijks gebied aan de Friese wadkust te mogen inpolderen.

De beslissing is geworden zoals we gehoopt hebben en waarvoor we vijf jaar lang erg hard hebben moeten werken: geen inpoldering van 4000 ha zomerpolders, kwelders, slikken en Waddenzee. Hiermee is het zgn. tracé D, het leggen van een nieuwe deltahoge zeedijk in de Waddenzee afgewezen en heeft het kabinet gekozen voor ophefing van de bestaande zeedijk (Tracé A).

De definitieve afronding van de beslissing zal pas plaats gehad hebben als ook de 2e kamer een uitspraak over deze zaak zal hebben gedaan.

Zoals het zich nu laat aanzien zal dat op 10 september a.s. tijdens een openbare Commissievergadering van de bijzondere Kamercommissie Waddenzee gebeuren.

De voor het Waddengebied zo positieve beslissing van het Kabinet is echter een zeer belangrijke stap en het brengt de redding van Noord-Friesland Buitendijks als natuurgebied binnen handbereik.

Aan de beslissingen van het kabinet lag een

druk gemest en gesleept, tractoren ronkten overal en ongetwijfeld werden de meeste nesten in die percelen aan flarden gereden. De vier Kievitenlegsels op het maisstoppelveld bleven nog even buiten schot, maar het zou niet lang duren voordat ook dit perceel voldoende droog was om te worden bewerkt. Natuurlijk noodzakelijk boerenwerk, want de boer moet voortploegen, maar de speelse baltsvluchten kregen toch een bittere bijmaak, omdat het vonnis over deze vier legsels als het ware reeds was geveld. Tegen wil en dank krijg je dan een visioen en je zou wensen, dat dit maisveld onder toezicht stond van een vogelwacht, die van wanten wist en bijtijds een reddingsoperatie zou organiseren. Onwillekeurig gaan de gedachten naar die Friese AOW'ers, die met brood en koffie mee, driekwart dag doende waren om weidevogelnesten enkele malen te verplaatsen, omdat weiland in bouwland moest worden veranderd. Vanwege die betrokkenheid bij het wel en wee van Kievit en Grutto en bovendien nog ge-waarschuwd door een Friese boerin.

Weidevogelbescherming in de praktijk door rond 1500 man op rond 30.000 ha, waarvoor wij alle respect moeten kunnen opbrengen. Vandaar mijn pleidooi voor meer begrip, voor meer erkenning en een nauwe samenwerking met Friesland, bakermat van onze weidevogelbescherming.

advies van een ambtelijke commissie ten grondslag, die in overgrote meerderheid de inpoldering afwees. Deze commissie was tot de slotsom gekomen dat het voordeel van de werkgelegenheid veel geringer was dan het Provinciaal Bestuur van Friesland in haar concessie-aanvraag had gesteld. Daarmee waren de argumenten pro inpoldering weerlegd.

De belangrijkste drijfveer voor een andere beslissing had geweest kunnen zijn dat er vanuit het Provinciaal Bestuur van Friesland en de landbouwlobby een zeer zware politieke druk werd uitgeoefend om de inpoldering gedaan te krijgen. Om die reden waren alleen de ministers van Binnenlandse Zaken en van Landbouw en Visserij voorstander van de inpoldering, hoewel met name de laatste zéér gematigd.

Volhardende tegenstanders van de inpoldering waren vooral de ministers Ginjaar en Tuijnman en staatssecretaris Wallis de Vries. Belangrijk is dat het kabinet consequent is geweest in deze zaak. Inpoldering zou namelijk in flagrante tegenspraak zijn geweest met de regeringsverklaring en met de regeringsnota de Waddenzee.

Het geeft ons hoop dat het kabinet ook in andere zaken (zoals de Dollarthafen) consequent zal willen zijn en aantasting van het Waddengebied zal willen voorkomen.